

SPOLEČNOST A VZDĚLÁVÁNÍ - VZÁJEMNÉ ZRCADLENÍ

Zpráva o mezinárodní konferenci „Knowledge and its Communities“

Všechny vyspělé i méně rozvinuté země se podle svých ekonomických možností a kulturních specifík snaží vybudovat takové vzdělávací systémy, které mohou přispět k jejich dalšímu rozvoji. Permanentní úsilí o zkvalitňování školských systémů a efektivitu vzdělávání, a to v mezinárodních kontextech, se promítá do dvou mnohdy protichůdných trendů:

- na jedné straně existuje výrazné směřování k tomu, že vzdělávání ve světě se globalizuje (podobně jako dochází ke stále silnější globalizaci – internacionalizaci – ve sféře ekonomické, tj. ke sbližování, propojování a integrování výroby, obchodu a spotřeby na mezinárodní úrovni, také ve sféře vzdělávání dochází k procesům sbližování a propojování na mezinárodní úrovni; konkrétně se to projevuje tím, že do vzdělávací politiky v jednotlivých zemích, ale i do praxe škol pronikají některé společné způsoby uvažování a konkrétní inovace, které jsou zaváděny ve vzdělávání v jiných zemích);
- na straně druhé trvá situace, kdy vzdělávací systémy ve světě jsou velmi specifické, jedinečné, vzájemně odlišné (tím máme na mysli to, že ve vzdělávacích systémech jednotlivých zemí se stále uchovává mnoho zvláštních, individuálních rysů; vzdělávací systémy jsou závislé na historických, kulturních, náboženských a jiných tradicích).

Programy předškolního vzdělávání připravují děti na primární vzdělávání a mohou pomoci při vyrovnávání se s jejich jazykovým či sociálním znevýhodněním, poskytují příležitost rozvíjet zkušenosti a znalosti získané v rodinném prostředí. Primární a sekundární vzdělávání dává základy pro širokou škálu schopností a dovedností a připravuje mladé lidi k dalšímu vzdělávání a k životu právoplatných a produktivních členů společnosti. Terciární vzdělání pak poskytuje možnosti pro získávání pokročilých znalostí, dovedností a formální kvalifikace uplatňované buď hned po absolutoriu, nebo později.

V mnoha dokumentech se hovoří o učící se společnosti (*learning society*) nebo dokonce o společnosti zna-

lostí (*knowledge society*), ve které nejen povinné školní vzdělávání, ale i veškeré další, formální, neformální i informální vzdělávání nabývá na stále větší závažnosti pro život každého člověka i celé společnosti. Koncepce celoživotního a všeživotního učení (*life-long*, resp. *life-wide learning*), přenos důrazu z přijímání na aktivní vyhledávání informací a uplatňování přístupu zaměřeného na osobu učícího se, jsou živými myšlenkami nejen v evropském prostředí.

Psychologické, sociologické i pedagogické kontexty problematiky „vzdělání – společnost“ se promítaly v celkovém obsahovém zaměření mezinárodní konference s názvem „Knowledge and its Communities“, kterou pořádala „Společnost pro výuku a učení ve vyšším vzdělávání“ (*Society for Teaching and Learning in Higher Education, STLHE*) ve dnech 14.–17. června 2006 v hlavním městě kanadské provincie Ontario – v *Torontu*. Odborné setkávání účastníků konference probíhalo na *Victoria College*, která se nachází v centru Toronta a tvoří důležitou součást jedné z nejvýznamnějších a nejstarších univerzit v Severní Americe – *University of Toronto*.

Mezinárodní konference se účastnily na dvě stovky odborníků z celého světa – vědeckých pracovníků z vysokých škol a univerzit, pedagogů z mnohých státních i privátních institucí a v neposlední řadě lektorů, vzdělávajících převážně dospělou populaci. Konference byla uspořádána formou paralelně probíhajících vystoupení řečníků (tzv. *concurrent sessions*), kteří se ve svých příspěvcích zabývali novými či inovovanými metodami a formami vzdělávání dospělých účastníků vzdělávání. Jednotliví vystupující referovali především o výsledcích vlastních projektů, prováděných buďto na vysokoškolských pracovištích se skupinami studentů, nebo „v terénu“ se skupinami dospělých účastníků formálního i neformálního vzdělávání. Široká škála příspěvků pochopitelně v souvislosti s tím zahrnovala také příklady specifických cílů a obsahů vzdělávání různých skupin účastníků. Kromě poměrně typických témat (například zvýšení efektivity vzdělávání v nejrůznějších oborech vysokoškolského studia, včetně postgraduálního) se někteří referující zabývali také

vzdělávacími potřebami specifických cílových skupin, jakými jsou původní obyvatelé Kanady (případně další skupiny občanů ohrožené sociální exkluzí).

Dalšími významnými tématy konference, přenesenými dokonce na půdu plenárních zasedání, byly otázky zvýšení efektivity způsobů začleňování účastníků vzdělávacích akcí do celého procesu vzdělávání (tj. již do jeho přípravy) a nové formy a metody ve vzdělávání dospělých. Diskutující se zabývali především tím, jak z účastníků vzdělávání učinit spolutváře obsahu a výstupů vzdělávacích akcí a jak si osvojit a efektivně naplňovat nové obsahy rolí lektora i učícího se jedince, které souvisejí se změnou přístupu ke vzdělávání a učení. Nezbytnou součástí konference tak byly pochopitelně příspěvky zabývající se možnostmi a limity využívání různých podob elektronického vzdělávání a s tím souvisejících problémů měření efektivity výsledků různých typů vzdělávání, účinné prevence elektronického podvádění a nalezení vhodného vztahu mezi dospělým učícím se a tutorem (případně mentorem) vzdělávání dospělých.

Konference se zúčastnili také čtyři zástupci z České republiky, dva pracovníci katedry inženýrské pedagogiky Masarykova ústavu vyšších studií Českého vysokého učení technického v Praze (ČVUT) a po jednom zástupci kateder andragogiky a pedagogiky Univerzity Karlovy v Praze – Filozofické fakulty.

Ing. Pavel Andres, Ph.D., prezentoval na konferenci studii na téma „What does e-learning mean? – Students' Essay Analysis“. Informoval o zajímavém výzkumném šetření s použitím kvalitativní analýzy studentských esejů, které probíhalo na katedře inženýrské pedagogiky Masarykově ústavu vyšších studií ČVUT (MÚVS) v roce 2005. Výzkum se týkal zjišťování názorů studentů 1. ročníků prezenční i kombinované formy studia na možnosti využití moderní didaktické techniky a dále problému, jak vnímají studenti současný moderní trend ve vzdělávání, který využívá ICT nástrojů, tzv. eLearning. Obsahové zaměření autora studie patřilo k velmi aktuálním, mnohé příspěvky zahraničních kolegů rovněž analyzovaly tuto problematiku, zejména v pedagogickém a psychologickém kontextu. Příspěvky a diskuse na toto téma se týkaly vyhodnocení významu eLearningové formy vzdělávání samotnými dospělými studenty, kterým byla nabídnuta v jejich studijním programu,

a rozdílům ve významech, jaké různým rolím lektora (vysokoškolského učitele) připisují čeští a zahraniční studenti inženýrské pedagogiky.

PhDr. Dana Dobrovská, CSc., přednesla referát na téma „Students' Opinions on Engineering Teachers“. Obsahem příspěvku byly výsledky výzkumné sondy, která porovnávala konkrétní názory a představy studentů technického zaměření z britské univerzity v Coventry a ČVUT v Praze na to, jak by měl vypadat kvalitní učitel technických předmětů. Na obou univerzitách byly v roce 2005 analyzovány studentské eseje, ve kterých studenti popsali „ideální“ charakteristiky odborných, pedagogických a lidských vlastností učitelů. Z výsledků vyplynulo, že se názory studentů obou univerzit do značné míry podobají a také že pružně reagují na proměny současného vysokého školství, např. na elektronické formy výuky či propojení výuky s průmyslovou praxí. Postoje studentů mohou sloužit jako inspirace pro doporučení budoucího rozvoje v oblasti elektronické podpory studia na katedře inženýrské pedagogiky.

PhDr. Michaela Tureckiová, CSc., ve svém příspěvku nazvaném „New Educational Forms and Methods Used in the Field of Further Professional Training and Development in Czech Republic“ ve stručnosti shrnula dosavadní vývoj v oblasti dalšího profesního (zejména podnikového) vzdělávání v České republice. Ten v zajímavé zkratce kopíruje změny na tomto poli také v dalších rozvinutých evropských zemích a ukazuje se na něm, jaká nová témata řeší nejen androdidaktická teorie, ale především praxe organizací. Příspěvek se dále zaměřoval právě na příklady „nejlepší praxe“ v oblasti podnikového vzdělávání, na změny v metodách a formách vzdělávání pracovníků, vyvolané potřebami této praxe a vycházejícími rovněž ze současných změn v pohledech na lidi v organizacích (od řízení lidských zdrojů k péči o rozvoj potenciálu jednotlivých pracovníků i celých týmů).

Doc. PhDr. Alena Vališová, CSc., představila příspěvek s názvem „Myth of an ideal teacher?“, který se zaměřil na úvahu o mýtech a realitě ideálního učitele v současnosti (označení mýtus bývá používán většinou v kontextu zahrnujícím cosi tradovaného, udržujícího se v průběhu času, něco, co pomáhá předávat hodnoty a udržovat souvislosti – ale také něco, co (se) snadno mýlí, co nastupuje tam, kde docházejí jasné argumenty a kde je nesnadné vymezit přesná pravidla či atributy

sociální role, eventuálně jejího efektivního naplnění; převažuje v něm vyprávění a fabulace, splývá v něm často objektivní a subjektivní, reálné a fiktivní, skutečnost a ideál). Je zajímavé, že některé profese, respektive představy o nich, jsou častým zdrojem tradovaných mýtů. Nejčastěji jde o ty profese, s nimiž se každý z nás v průběhu života opakovaně setkává. Zvláště často se „obětí“ podobných úvah stává profese lékařů a učitelů, ale i dalších takzvaně pomáhajících profesí. Co ale zarazí především, že kromě laiků podobnou předpojatostí „trpí“ často i odborná veřejnost. Proto bylo obsahem statě zamyšlení nad současnými mýty v obecnější či konkrétnější podobě, které jsou spojeny s profesí učitele. Profesí o to zrádnější, že se vzpírá současným snahám po přehledném a zjednodušujícím kvantitativním hodnocení výkonu ve smyslu dobrý–lepší–nejlepší.

Význam konference potvrzuje mimo jiné také skutečnost, že role hlavních řečníků se ujali bývalý premiér provincie Toronto pan *Bob Rae*, který konferenci zahajoval, a *Dr. Miriam Rossi*, působící jako vyučující oboru pediatrie na jedné z torontských univerzitních klinik. *Dr. Rossi* konferenci uzavírala příspěvkem zabývajícím se problematikou přístupu ke vzdělávání u různých skupin sociálně či etnicky znevýhodněných občanů. Kulturní diverzita, rozmanitost typů vzdělávání dospělých, jeho cílů, obsahů metod a forem, multidisciplinarita přístupu k řešení vzdělávacích problémů – to byla klíčová slova konference, na kterou mohou její účastníci navázat ve svých dalších odborných, pedagogických i výzkumných aktivitách.

- and - - dd - - mtu - - alval -

STUDENTSKÉ PODVÁDĚNÍ POMOCÍ ELEKTRONICKÝCH PROSTŘEDKŮ

1. Úvod

Současnost elektronických médií naznačuje mnohé tendence, které brzy určí jeho budoucí vývoj. Jedním z příkladů jsou nové možnosti elektronické komunikace. Dostupnost internetu a možnost být na něm nepřetržitě připojen způsobily, že se jeho uživatelé stali aktivnějšími a začali na něm zakládat nejrůznější komunity. Uživatelé dnes potřebují relativně málo technických znalostí k tomu, aby vytvářeli texty a zprostředkovali je všem, kdo projeví zájem je číst. Příprava blogů, jednoduchých osobních webových stránek s „deníkovými“ záznamy v obráceném časovém sledu, je jedním z příkladů.

S dospíváním „elektronické“ generace mladých lidí vstupuje elektronická komunikace i do světa učení a vyučování na různých typech škol. Vedle nesporných pozitiv se však také postupně objevují pokusy o nové formy nečestného jednání žáků a stu-

dentů, které vycházejí z vymožeností elektronických zařízení, například internetu. Zatímco na základních školách jsou tyto pokusy dosud minoritní, s postupujícím věkem studentů a jejich počítačové zdatnosti se stále více rozšiřují. Na vysokých školách je tato sofistikovaná forma podvádění rozšířena nejvíce a spadá především do oblasti ověřování výsledků studentova učení. Tomuto jevu je věnována v posledních 10 letech v zahraničí cílená pozornost, méně často jsou výzkumy i studie v tuzemských poměrech.

Z významných domácích publikací lze uvést především přehledovou studii *J. Mareše* (2005). Autor v ní typologizuje základní druhy studentského elektronického podvádění a jeho projevů, upozorňuje na možnosti specializované diagnostiky i prevence a popisuje nejnovější výzkumy, včetně metodologických doporučení. Mezi základní typy elektronického podvádění zařazuje např. napovídání prostřednictvím elektronických médií, elektronické taháky, vydávání